

LESZEK ĆWIKŁA
Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II
leszek.cwikla@kul.pl
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4048-6653>

DZIAŁANIA MINISTRA WYZNAŃ RELIGIJNYCH
I OŚWIECENIA PUBLICZNEGO W POLSCE
W LATACH 1918-1939 NA RZECZ ROZWOJU SZKOLNEJ
TURYSTYKI WYCIECZKOWEJ

ACTIVITIES OF THE MINISTER OF RELIGIOUS DENOMINATIONS
AND PUBLIC ENLIGHTENMENT IN POLAND BETWEEN 1918 AND 1939
FOR THE DEVELOPMENT OF SCHOOL TOURISM

Abstract. The article tries to prove that in the development of children and youth tourism in Poland in the years 1918-1939 a very important role was played by the state authorities, who took promotional actions, rightly seeing in this form of work with students the possibility of shaping patriotic and civil attitudes. An analysis was made of the legal acts issued by the Minister of Religious Denominations and Public Enlightenment, containing guidelines for the organization of trips in the form of instructions or recommendations. The next part of the text describes the involvement of the state authorities in creating a tourist accommodation base that could be used during trips lasting more than one day. In the final part of the study it was emphasized that the legal regulations relating to school tourism in Poland between 1918 and 1939 were insufficient.

Keywords: tourism; children and youth tourism; tourism in the Second Republic of Poland.

WSTĘP

Wycieczka szkolna jest jedną z form realizacji procesu dydaktyczno-wychowawczego. Teoretycy kształcenia i wychowania zwracają uwagę na wiele jej celów i funkcji. Wskazują, że umożliwia ona lepsze poznanie rzeczy i zjawisk przez uczniów, wpływa na rozwój spostrzeżeń, wyobrażeń i myślenia oraz służy utrwalaniu zdobytej wiedzy. Ponadto zaspokaja potrzebę odpo-

czynku w atrakcyjnym środowisku przyrodniczym czy korzystania z dóbr kultury oraz wzmacnia postawy nakierowane na aktywnoc fizyczną i wypoczynek na świeżym powietrzu. Podczas wyjazdu turystycznego ma miejsce kształtowanie osobowości oraz cech charakteru młodego czowieka¹.

W literaturze przedmiotu okresu dwudziestolecia międzywojennego autorzy szczegoln uwagę zwracali na aspekt wychowawczy wycieczki. Ludwik Jaxa-Bykowski w pracy *Wycieczki szkolne* zauway, że celem nadrzędnym tego rodzaju imprezy turystycznej jest kształtowanie postaw patriotycznych i obywatelskich². Podobną opini wyrazi Aleksander Litwin, ktory stwierdzi, że wycieczki umożliwiają „bezpośrednie i samodzielne poznawanie kraju ojczystego [...], dlatego własnie stają sie najpotężniejszym środkiem budzenia miłości Ojczyzny, a zarazem czynnikiem wychowania obywatel-sko-panstwowego”³.

Wycieczka była traktowana przede wszystkim jako rodzaj lekcji, o czym świadczy chociażby definicja autorstwa Hanny Pohoskiej: „Wycieczk będzie własnie każda lekcja poza terenem normalnej, codziennej pracy”. W związku z tym, powinna ona spenia wszelkie wymogi, jakie prawo oświatowe nakłada na t formę nauczania. Jednocześnie autorka umieszcza rozdział poświęcony wycieczkom historycznym wśród metod nauczania historii, traktując je jako jeden ze sposobów zdobywania przez uczniów materiału historycznego obok takich jak wykład, opowiadanie, podrzcznik, źródła historyczne, lektura historyczna, ilustracja czy mapa⁴.

W niniejszym opracowaniu starano sie ukaza, jakie działania w zakresie propagowania turystyki wycieczkowej dzieci i młodzieży podj Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (dalej: Minister WRiOP) oraz w jaki sposób była uregulowana od strony prawnej organizacja wycieczek szkolnych.

¹ T. ŁOBOŻEWICZ, G. BIEN-CZYK, *Podstawy turystyki*, Warszawa: Wyższa Szkoła Ekonomiczna 2001, s. 55; B. ALEJZIAK, *Korzyści i zagrożenia turystyki dzieci i młodzieży*, [w:] *Prawne aspekty turystyki dzieci i młodzieży*, red. P. Cybula, Kraków: Oficyna Wydawnicza „Wierchy” 2017, s. 17-25; K. PRZELAWSKI, *Turystyka a wychowanie*, Warszawa: Nasza Ksiegarnia 1973, s. 67; K. DENEK, *Wycieczki we wspoczesnej szkole*, Poznań: Wydawnictwo „Eruditus” 1997, s. 47-57.

² L. JAXA-BYKOWSKI, *Wycieczki szkolne*, wyd. 2, Lwów: Panstwowe Wydawnictwo Ksiazek Szkolnych 1939, s. 3-6.

³ A. LITWIN, *Organizacja wycieczek na podstawie nowych programów szkoły powszechnej*, cz. 1, Warszawa: Nakład Gebethnera i Wolffa 1934, s. 6.

⁴ H. POHOSKA, *Dydaktyka historii*, wyd. 2, Warszawa: Wydawnictwo M. Arcta w Warszawie 1937, s. 346-347.

1. MINISTER WYZNAŃ RELIGIJNYCH
I OŚWIECENIA PUBLICZNEGO JAKO ORGAN PAŃSTWOWY
ODPOWIEDZIALNY ZA ROZWÓJ SZKOLNEJ TURYSTYKI WYCIECZKOWEJ

Jeszcze przed odzyskaniem niepodległości przez Polskę na wycieczkę jako integralny element kształcenia i wychowania zwrócił uwagę Departament Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Departament został utworzony w styczniu 1917 r., w ramach Wydziału Wykonawczego Tymczasowej Rady Stanu i następnie przekształcony, z dniem 1 lutego 1918 r., w Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (dalej: Ministerstwo WRiOP). W pierwszej kolejności skoncentrowano się na przekonaniu nauczycieli do tej formy pracy z uczniem. W związku z tym, już w programach i budżetach kursów pedagogicznych, dających kwalifikacje nauczycielskie organizowanych w roku szkolnym 1917/1918 przewidziano organizowanie wycieczek i środki finansowe na ten cel⁵. Podobnie w budżetach kursów dla „nauczycieli prowincjonalnych”, organizowanych przez Polską Macierz Szkolną, wydzielano środki na organizowanie wycieczek⁶. Wycieczki w ramach zajęć praktycznych były przewidziane w rocznych Państwowych Kursach Wychowania Fizycznego, które utworzono przy uniwersytetach w Warszawie, Poznaniu, Lwowie i Krakowie w celu kształcenia nauczycieli wychowania fizycznego⁷.

W niepodległej Polsce propagowaniem szkolnej turystyki i krajoznawstwa zajmował się Minister Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. W Ministerstwie WRiOP w 1926 r. została utworzona Międzydepartamentowa Komisja dla Spraw Turystyczno-Krajoznawczych⁸. Zarządzeniem wewnętrznym nr 1 Ministra WRiOP z dnia 27 stycznia 1932 r. Komisja otrzymała w formie

⁵ Kurs pedagogiczny Departamentu Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Projekt rozkładu godzin, Archiwum Akt Nowych w Warszawie (dalej: AAN), Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Wydział Kształcenia Nauczycieli, sygn. 178, k. 7 i 10.

⁶ Kursy uzupełniające dla nauczycieli prowincjonalnych. Projekt budżetu na bieżące półrocze od 1 grudnia do 1 czerwca 1918 r., AAN, Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego. Wydział Kształcenia Nauczycieli, sygn. 178, k. 34 i 107-109.

⁷ Zob. Statut Państwowych Kursów Wychowania Fizycznego z dnia 14 września 1921 r. (Dz. Urz. Min. Wyz. Rel. i Oś. Pub., nr 17, poz. 175) oraz rozporządzenie Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego [z dnia 29 marca 1922 r.] w sprawie programów i egzaminów końcowych na Państwowych Kursach Wychowania Fizycznego (Dz. Urz. Min. Wyz. Rel. i Oś. Pub., nr 16, poz. 155).

⁸ Zarządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 15 listopada 1926 r. o powołaniu Międzydepartamentowej Komisji dla spraw turystyczno-krajoznawczych MWRiOP, N.OPrez-256/26, AAN, Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Zbiór okólników i zarządzeń normatywnych w układzie tematycznym 1926, sygn. 23, k. 103-378.

załącznika regulamin⁹. Zgodnie z § 1 regulaminu Komisja powołana została w celu organizowania, popierania i rozwijania ruchu turystycznego młodzieży polskiej. Przewodniczącym Komisji był naczelnik Wydziału Wychowania Fizycznego i Higieny Szkolnej, zaś członków powoływał Minister WRiOP spośród pracowników pozostałych departamentów ministerstwa (§ 3). Do zadań Komisji – zgodnie z § 2 regulaminu – należało:

1) ujęcie w system organizacyjny i wychowawczy ruchu turystycznego i krajoznawczego młodzieży szkolnej i w związku z tym opracowywanie programów, instrukcji i regulaminów dla wycieczek młodzieży szkolnej;

2) przedstawianie wniosków w sprawie organizowania szkolnych domów i schronisk wycieczkowych, domów wakacyjnych i przystani wioślarskich ze schroniskami wycieczkowymi poprzez wykorzystywanie przeznaczonych na ten cel funduszy;

3) utrzymywanie stałego kontaktu z Międzyministerialną Komisją Turystyczną, zwoływaną przez Ministerstwo Robót Publicznych poprzez dwóch delegatów.

Posiedzenia Komisji miały odbywać się w miarę potrzeby, jednak nie rzadziej niż raz na kwartał (§ 4). Zgodnie z § 5, w połowie lutego każdego roku Komisja zobowiązana była przedstawić Ministrowi WRiOP sprawozdanie ze szkolnej „akcji wycieczkowej” za rok ubiegły, plan organizacji szkolnych domów i schronisk wycieczkowych na rok bieżący oraz projekty dotyczące dalszego rozwoju tej akcji. Uchwały i wnioski Komisji podlegały zatwierdzeniu przez Ministra WRiOP (§ 6).

Z treści okólnika Ministra WRiOP z dnia 21 maja 1927 r. wynika, iż Komisja rozpoczęła działalność zaraz po utworzeniu. Jednym z pierwszych efektów jej pracy było opracowanie wskazówek, z których miały korzystać szkoły przy organizacji wycieczek. Ponadto Komisja zaangażowała się w stworzenie turystycznej bazy noclegowej¹⁰.

⁹ Zarządzenie wewnętrzne nr 1 Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 27 stycznia 1932 r. (I WF-470/32) w sprawie nadania regulaminu Międzydepartamentowej Komisji dla spraw turystyczno-krajoznawczych, załącznik, AAN, Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Zbiór okólników i zarządzeń normatywnych w układzie tematycznym 1932, sygn. 24, k. 377-378.

¹⁰ Okólnik Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego [z dnia 21 maja 1927 r.] do Kuratorów Szkolnych i Wydziału Oświecenia Publicznego w Województwie Śląskiem w sprawie szkolnych wycieczek turystyczno-krajoznawczych (Dz. Urz. Min. Wyz. Rel. i Oś. Pub., nr 9, poz. 147).

2. WYTYCZNE W ZAKRESIE WYCIECZEK

W związku z tym, że w okresie dwudziestolecia międzywojennego zwracano szczególną uwagę na kształtowanie postaw, wartości oraz tożsamości w co najmniej dwóch wymiarach – jednostkowym i wspólnotowym, władze państwowe postawiły przed polską szkołą konkretne zadania, zaś jednym ze środków ich realizacji miały być wycieczki szkolne. Zarówno wycieczki przedmiotowe, jak i turystyczno-krajoznawcze zostały powiązane z programami nauczania, w szczególności takich przedmiotów, jak przyroda, geografia, historia i język polski, na każdym poziomie kształcenia: w szkołach powszechnych¹¹, w gimnazjach¹² oraz w liceach¹³.

Analiza obowiązującego wówczas ustawodawstwa prowadzi do wniosku, że kwestie z zakresu turystyki szkolnej nie były regulowane aktami prawnymi rangi ustawowej, ale miały charakter wskazówek bądź zaleceń zamieszczanych w okólnikach wydawanych przez Ministra WRiOP lub Ministerstwo WRiOP. Centralne władze oświatowe zachęcały do organizacji zarówno wycieczek przedmiotowych, jak i krajoznawczo-turystycznych. Minister WRiOP przekonywał, iż dostarczają one możliwości pogłębiania zdobytych wiadomości, rozszerzają horyzont myślowy uczniów i umożliwiają poznanie rodzinnego kraju¹⁴.

Okólnikiem z dnia 18 kwietnia 1922 r. Minister WRiOP zobowiązał wszystkie placówki szkolne do opracowania planu swojej działalności w zakresie wychowania fizycznego, w którym powinny znaleźć się wycieczki, obozy wakacyjne oraz kolonie, jeśli ich zorganizowanie będzie możliwe¹⁵. Wycieczki były również jednym z elementów przysposobienia wojskowego,

¹¹ Zob. Okólnik Nr. 110 z dnia 14 lipca 1933 r. (I Pr-2589/33) w sprawie programów nauki w publicznych szkołach powszechnych i gimnazjach państwowych na rok szkolny 1933/34 (Dz. Urz. Min. Wyz. Rel. i Oś. Pub., nr 8-9, poz. 138).

¹² Zob. Okólnik Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do Dyrekcji szkół średnich ogólnokształcących w sprawie godzin wycieczkowych w gimnazjum niższym (Dz. Urz. Min. Wyz. Rel. i Oś. Pub. z 1925 r., nr 7, poz. 74).

¹³ Zob. *Program naukowy szkoły średniej. Projekt wypracowany przez Sekcję szkolnictwa średniego*, Warszawa: Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, Sekcja szkolnictwa publicznego, s. 98-99.

¹⁴ *Program nauki w szkołach powszechnych siedmioklasowych. Geografia z nauką o Polsce współczesnej*, Warszawa: Ministerstwo Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego 1920, s. 20.

¹⁵ Okólnik Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego [z dnia 18 kwietnia 1922 r.] do Kuratorów Okręgów Szkolnych oraz Inspektorów Szkolnych, Dyrekcji wszystkich szkół, podległych bezpośrednio Ministerstwu Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie organizowania i popierania wychowania fizycznego (Dz. Urz. Min. Wyz. Rel. i Oś. Pub., nr 14, poz. 145).

wprowadzonego w 1922 r. do państwowych szkół średnich, zawodowych i seminariów nauczycielskich¹⁶. W okólniku z dnia 21 maja 1927 r., uznając wycieczki za „wysocy wartościowy czynnik w wychowaniu młodzieży” Minister WRiOP wskazał, iż krzepią one zdrowie, dają poczucie piękna i bogactwa rodzimej ziemi, „budzą uczucia patriotyczne i instynkty państwowotwórcze”¹⁷.

Ministerstwo WRiOP zwracało uwagę zwłaszcza na wartości krajoznawstwa: naukowe, wychowawcze, zdrowotne (podnoszenie tężyzny fizycznej) itp.¹⁸ W 1927 r. wydało okólnik¹⁹, w którym zachęcało dyrekcje i kierownictwa szkół do nabywania od Polskiej Agencji Telegraficznej fotografii, przedstawiających osobliwości polskich miast, zabytki architektoniczne, kulturę ludową oraz zdjęć przyrodniczych, w celu zamieszczenia ich w gmachach szkolnych. Stwierdzono, iż „rozpowszechnienie tych reprodukcji może się przyczynić w dużej mierze do rozbudzenia zamiłowania ziemi ojczystej”. W 1928 r. Minister WRiOP wydał okólnik²⁰, w którym zobowiązał kuratoria i dyrekcje szkół do zorganizowania wycieczek szkolnych na Powszechną Wystawę w Poznaniu. Każda wycieczka miała otrzymać specjalnego przewodnika. Dla przeprowadzenia całej akcji wycieczkowej z polecenia Ministerstwa został zorganizowany przy Kuratorium Okręgu Szkolnego Poznańskiego specjalny Komitet Wystawowy.

Do upowszechniania krajoznawstwa szkoły miały wykorzystywać nie tylko okres letni, ale i zimowy. W okólnikach nr 159 z dnia 23 listopada 1933 r. i nr 170 z 19 listopada 1934 r. Ministerstwo WRiOP zwróciło uwagę na sporty zimowe oraz organizowanie w okresie ferii zimowych wycieczek, kolonii,

¹⁶ Rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego i Ministra Spraw Wojskowych w sprawie Organizacji Przystosowania Wojskowego w Szkołach Średnich i Zawodowych (Dz. Urz. Min. Wyz. Rel. i Oś. Pub. z 1923 r., nr 1, poz. 2); rozporządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w sprawie przystosowania wojskowego młodzieży szkolnej (Dz. Urz. Min. Wyz. Rel. i Oś. Pub. 192, nr 1, poz. 3).

¹⁷ Okólnik Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego [z dnia 21 maja 1927 r.] do Kuratorów Szkolnych i Wydziału Oświecenia Publicznego w Województwie Śląskiem w sprawie szkolnych wycieczek turystyczno-krajoznawczych.

¹⁸ Zob. A. JANOWSKI, *Wycieczki szkolne*, „Oświata i Wychowanie” 1930, nr 6, s. 508-512.

¹⁹ Zob. Okólnik Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do Kuratorów Okręgów Szkolnych w sprawie rozpowszechniania zdjęć krajoznawczych i przyrodniczych Polskiej Agencji Telegraficznej (Dz. Urz. Min. Wyz. Rel. i Oś. Pub. z 1927 r., nr 15, poz. 259).

²⁰ Okólnik Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego [z dnia 28 października 1928 r.] do kuratorów Okręgów Szkolnych, wizytatora Liceum Krzemienieckiego i naczelnika wydziału Oświecenia Publicznego w Śląskim Urzędzie wojewódzkim w sprawie wycieczki młodzieży szkolnej na Wystawę Powszechną w Poznaniu (Dz. Urz. Min. Wyz. Rel. i Oś. Pub., nr 13, poz. 214).

obozów itp.²¹ Okólnik nr 34 z 13 marca 1934 r. dotyczy wycieczek szkolnych organizowanych w góry²². W okólniku nr 66 z dnia 8 lipca 1937 r.²³ Ministerstwo wskazywało na „wysokie wartości naukowe i wychowawcze ruchu krajoznawczego wśród młodzieży”. Jak czytamy w okólniku, „wycieczki krajoznawcze pogłębiają i uzupełniają w myśl obowiązujących programów wiedzę nabytą w szkole zwłaszcza zaś wiadomości z geografii, przyrody i kultury polskiej, a zmuszając do pokonywania trudności, wzmacniają tężyznę fizyczną przez zaprawianie do dłuższych marszów i znoszenia niewygód”. Niewątpliwie, wydając okólnik, Ministerstwo chciało zwrócić uwagę dyrekcjom i kierownictwom szkół na potrzebę należytego uwzględnienia ruchu krajoznawczego w planach pracy placówek edukacyjnych.

W celu zachęcenia do organizowania wycieczek krajowych, na początku 1924 r. Ministerstwo WRiOP wydało okólnik, w którym zobowiązało kuratorów do wstrzymania organizowania wycieczek zagranicznych młodzieży, „gdyż – jak wyjaśniało – wycieczki te wymagają znacznych środków w walucie obcej i przyczyniają się do pogorszenia bilansu płatniczego”²⁴. Również w 1925 r. zakazało ich organizowania. Było to związane z ujemnym bilansem handlowym zagranicznym państwa i chęcią sanacji skarbu²⁵.

Minister WRiOP zabiegał, aby nauczyciele opiekujący się młodzieżą uczestniczącą w wycieczkach, oprócz ulg w przejazdach kolejowych, otrzymywali za czas trwania wycieczki zwrot kosztów podróży i diety. Udało się to w przypadku nauczycieli państwowych szkół średnich ogólnokształcących oraz państwowych zakładów kształcenia nauczycieli – otrzymywali oni stosowne gratyfikacje finansowe zgodnie z obowiązującymi przepisami o należnościach za podróże służbowe²⁶.

²¹ Okólnik Nr. 159 z dnia 23 listopada 1933 r. (I WF-3825/33) w sprawie zaopiekowania się działalnością i młodzieżą szkolną w czasie ferij zimowych (Dz. Urz. Min. Wyz. Rel. i Oś. Pub., nr 16, poz. 213); Okólnik Nr. 170 z dnia 19 listopada 1934 r. (I WF-4394/34) w sprawie organizowania sportów zimowych dla młodzieży szkolnej i nauczycielstwa (Dz. Urz. Min. Wyz. Rel. i Oś. Pub., nr 9, poz. 97).

²² Okólnik Nr. 34 z dnia 13 marca 1934 r. (I WF-1007/34) w sprawie wycieczek szkolnych w tereny górskie (Dz. Urz. Min. Wyz. Rel. i Oś. Pub., nr 2, poz. 26).

²³ Okólnik Nr. 66 z dnia 8 lipca 1937 r. (II W-4412/37) w sprawie ruchu krajoznawczego wśród młodzieży szkolnej (Dz. Urz. Min. Wyz. Rel. i Oś. Pub., nr 8, poz. 288).

²⁴ Zob. Okólnik Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego [z dnia 13 lutego 1924 r.] do Kuratorów Okręgów Szkolnych w sprawie wycieczek młodzieży zagranicę (Dz. Urz. Min. Wyz. Rel. i Oś. Pub., nr 7, poz. 66).

²⁵ Zob. Okólnik Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do wszystkich władz i urzędów w sprawie ograniczenia wyjazdów urlopowych zagranicę (Dz. Urz. Min. Wyz. Rel. i Oś. Pub. z 1925 r., nr 9, poz. 93).

²⁶ Zob. § 1 i 2 zarządzenia Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 14 lutego 1929 r. wydanego w porozumieniu z Ministrem Skarbu w sprawie wypłacania kosztów

W tym miejscu warto zauważyć, że bardzo ważną rolę w zakresie popularyzacji turystyki wycieczkowej wśród dzieci i młodzieży odegrały szkolne koła krajoznawcze Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego, które uzyskały akceptację Ministerstwa WRiOP w tym zakresie. W 1925 r. na terenie całej Polski funkcjonowały 72 koła krajoznawcze²⁷. Natomiast na koniec 1938 r. ich liczba wzrosła do ponad czterystu²⁸.

Można postawić pytanie, czy wycieczki szkolne cieszyły się dużym zainteresowaniem ze strony nauczycieli będących ich inicjatorami? Odpowiedź wymaga przeprowadzenia szczegółowych badań empirycznych w tym zakresie. Na podstawie fragmentarycznych danych²⁹ można założyć, że zainteresowanie było znaczne, chociaż zapewne występowały również różne bariery w zakresie organizacji tego typu przedsięwzięć. Do podstawowych należy zaliczyć m.in. wysokie koszty. Szkoły nie były w stanie samodzielnie sfinansować wycieczek, a rodzice często nie mogli sobie pozwolić na takie wydatki. Alternatywą dla kosztownych długotrwałych, kilkudniowych wycieczek pozostawały jednodniowe, kilkugodzinne, piesze po najbliższej okolicy. Poza tym rozwijaniu turystyki w szkołach nie sprzyjał brak gratyfikacji finansowych dla kierowników i opiekunów wycieczek (wprowadzony w 1929 r. obowiązek zwrotu kosztów podróży i wypłaty diety zgodnie z obowiązującymi przepisami o należnościach za podróże służbowe nie obejmował nauczycieli wszystkich typów szkół).

podróży i diet nauczycielom, prowadzącym wycieczki szkolne (Dz. Urz. Min. Wyz. Rel. i Oś. Pub., nr 4, poz. 41). Zarządzenie zostało zastąpione zarządzeniem Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 28 września 1936 r. (nr BP-17395/36) wydanym w porozumieniu z Ministrem Skarbu w sprawie wypłacania kosztów podróży i diet nauczycielom, prowadzącym wycieczki szkolne (Dz. Urz. Min. Wyz. Rel. i Oś. Pub., nr 9, poz. 169). Według nowego rozporządzenia prawo do zwrotu kosztów podróży i diet uzyskali dodatkowo nauczyciele (instruktorzy) państwowych szkół zawodowych i artystycznych.

²⁷ *Przegląd Kół Krajoznawczych młodzieży, które powstały w latach 1921-1925*, „Orli Lot” 6 (1925), nr 7, s. 100-101.

²⁸ *Sprawozdanie z działalności w roku 1938 Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego*, „Ziemia” 29 (1939), nr 5-6, s. 196.

²⁹ W 1939 r. przy Polskim Biurze Podróży „Orbis” zostało powołane Centralne Biuro Turystyki Szkolnej, którego zadaniem była pomoc w organizacji wycieczek szkolnych. Biuro pozostawało w ścisłym kontakcie z Ministerstwem WRiOP. W kwietniu 1939 r. zorganizowało 63 wycieczki, w których uczestniczyło 4527 uczniów, w maju – 531 wycieczek z udziałem 24 177 uczniów, a w czerwcu – 1087 wycieczek z udziałem 34 159 uczniów.

3. ZAANGAŻOWANIE MINISTRA WYZNAŃ RELIGIJNYCH I OŚWIECENIA PUBLICZNEGO W STWORZENIE TURYSTYCZNEJ BAZY NOCLEGOWEJ

Biorąc pod uwagę przedmiot niniejszego opracowania, niezbędne jest przyjrzenie się działaniom władz państwowych podjętym na rzecz stworzenia turystycznej bazy noclegowej, która mogła być wykorzystywana podczas wycieczek trwających dłużej niż jeden dzień. Inicjatywa budowy pierwszego w Polsce młodzieżowego domu wycieczkowego pojawiła się już w 1922 r.³⁰ Wystąpiło z nią Kuratorium Okręgu Szkolnego w Krakowie, rozpoczynając zbieranie składek na ten cel wśród młodzieży i nauczycieli. Jednak ze względu na występujące w tym okresie trudności gospodarcze państwa, idea ta nie została zrealizowana³¹. Wkrótce do inicjatywy krakowskiej nawiązał Minister WRiOP. O zamiarze utworzenia domów wycieczkowych poinformował w okólniku z dnia 19 maja 1926 r.³² Zadanie to miało być realizowane wspólnie z Radą Naczelną oraz z wojewódzkimi i powiatowymi komitetami wychowania fizycznego i przysposobienia wojskowego. Ze względu na brak funduszy państwowych, środki na ten cel miały pochodzić z części funduszu zabaw i gier ruchowych, na który rodzice dokonywali rocznych wpłat w wysokości 4 zł od każdego ucznia. Ponadto dyrekcje państwowych gimnazjów oraz seminariów nauczycielskich zostały zobowiązane do corocznego przekazywania kwoty 1 zł od każdego ucznia, zaś dyrekcje szkół zawodowych 50 gr od każdego ucznia. Jednocześnie minister zachęcał dyrekcje szkół prywatnych do włączenia się do akcji na tych samych zasadach, co miało gwarantować młodzieży uczącej się w tych szkołach korzystanie z miejsc zakwaterowania na równi z młodzieżą szkół państwowych. Aby umożliwić młodzieży korzystanie z tego typu obiektów już latem 1927 r., trzeba było pozyskać dodatkowe środki. W związku z tym okólnikiem z dnia 28 sierpnia 1926 r. wyżej wymienione placówki szkolne zostały zobowiązane do przekazania w roku

³⁰ W okresie międzywojennym również w innych państwach europejskich budowano schroniska. Najwcześniej (już w 1907 r.) akcje tego typu podejmowano w Niemczech. Zob. S. WODEJKO, *Polskie Towarzystwo Schronisk Młodzieżowych (PTSM)*, „Ruch Turystyczny” 1973, nr 2, s. 44. B. Czerwiński podaje, iż pierwsze schronisko młodzieżowe w Niemczech powstało w 1909 r. Zob. B. CZERWIŃSKI, *Kilka uwag o rozwoju Międzynarodowej Federacji Schronisk Młodzieżowych*, „Kultura Fizyczna” 1967, nr 9, s. 428-429.

³¹ S. WODEJKO, *Polskie Towarzystwo*, s. 41.

³² Okólnik Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego [z dnia 19 maja 1926 r.] do Kuratorów Okręgów Szkolnych, do Województwa Śląskiego oraz do Dyrekcji wszystkich szkół średnich ogólnokształcących, szkół zawodowych i seminarjów nauczycielskich w sprawie opłat na budowę domów wycieczkowych (Dz. Urz. Min. Wyz. Rel. i Oś. Pub., nr 9, poz. 105).

szkolnym 1926/1927, oprócz opłaty określonej okólnikiem z dnia 19 maja 1926 r., nadzwyczajnej opłaty w tej samej wysokości. Ponadto dyrekcje szkół zostały zachęcane do dobrowolnego przekazywania środków finansowych z funduszu gier i zabaw ruchowych w przypadku, gdyby nie zostały w całości wykorzystane na realizację zadań, na które powinny być przeznaczone³³. W 1932 r. Ministerstwo ponownie zwróciło się do dyrekcji szkół prywatnych z prośbą, aby podjęły działania na rzecz poparcia „szkolnej akcji wycieczkowej” i zadeklarowania pewnych stałych, chociażby nawet niewielkich wpłat rocznych na rzecz funduszu szkolnych domów wycieczkowych³⁴.

W 1931 r. Ministerstwo WRiOP wydało instrukcję, regulującą kwestie utrzymywania i korzystania ze schronisk³⁵. Warto podkreślić, iż opłata za pobyt w schronisku była symboliczna i wynosiła 20 gr od osoby za jeden nocleg. Jedynie w schroniskach znajdujących się na terenie województwa śląskiego oraz zorganizowanych przez Śląską Komisję Turystyczną, opłata za jeden nocleg wynosiła 50 gr od osoby. Ponadto w niektórych schroniskach lepiej wyposażonych opłata za nocleg mogła być za zezwoleniem ministerstwa podniesiona do 50 gr lub do 1 zł.

W 1930 r. Minister WRiOP wydał okólnik w sprawie wizytacji szkolnych schronisk noclegowych³⁶. Kuratoria (wydziały oświecenia) zostały zobowiązane do przeprowadzenia kontroli schronisk przez inspektorów szkolnych lub wizytatorów. Kontrole winny się odbywać w okresie letnim oraz w ciągu roku szkolnego, w ramach wizytacji szkoły. Podczas kontroli należało zwrócić uwagę na sposób przechowywania oraz stan inwentarza schroniska. Spra-

³³ Okólnik Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego [z dnia 28 sierpnia 1926 r.] do Kuratorów Okręgów Szkolnych, do Województwa Śląskiego oraz do Dyrekcji wszystkich państwowych szkół średnich ogólnokształcących, państwowych szkół zawodowych i państwowych seminarjów nauczycielskich w sprawie opłat na budowę domów wycieczkowych (Dz. Urz. Min. Wyz. Rel. i Oś. Pub., nr 12, poz. 154).

³⁴ Pismo z dnia 2 kwietnia 1932 r., nr. I WF. 1344/32 w sprawie poparcia szkolnej akcji wycieczkowej przez szkoły prywatne, [w:] *Szkolne schroniska wycieczkowe. Informator*, Książnica-Atlas, Warszawa 1933, s. 40.

³⁵ Instrukcja z dnia 17 marca 1931 r., nr I. W. F. 2130/31 w sprawie utrzymywania i korzystania ze Szkolnych Schronisk Noclegowych (Dz. Urz. Min. Wyz. Rel. i Oś. Pub., nr 4-5, poz. 53).

³⁶ Okólnik Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego do wszystkich Kuratorów Okręgów Szkolnych, do Wydziału Oświecenia Województwa Śląskiego, do Liceum Krzemienieckiego i do inspektorów szkolnych w sprawie wizytacji szkolnych schronisk noclegowych (Dz. Urz. Min. Wyz. Rel. i Oś. Pub. z 1930 r., nr 3, poz. 39). Zob. też pismo Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 20 października 1934 r., nr. I WF.-3895/34, w sprawie kontroli i zabezpieczenia inwentarza szkolnych schronisk wycieczkowych, [w:] *Informator wycieczkowy dla szkół i młodzieży szkolnej*, Książnica-Atlas, Warszawa 1936, s. 23-24.

wozdana z wizytacji schronisk należało przesyłać ministerstwu wraz z rocznym sprawozdaniem z wycieczek.

Od nowa sprawy utrzymywania i korzystania ze szkolnych schronisk wycieczkowych zostały uregulowane w zarządzeniu Ministra WRiOP z dnia 10 maja 1938 r.³⁷ Zarządzenie zawiera dwa załączniki: pierwszy to regulamin dla kierowników schronisk, a drugi to regulamin dla korzystających ze schronisk. W swej treści obydwie regulaminy były powtórzeniem przepisów wcześniej obowiązujących. Również została utrzymana opłata od 20 gr do 1 zł, w zależności od wyposażenia schroniska.

W 1926 r. z inicjatywy Ministra WRiOP powołano Stowarzyszenie Polskich Schronisk Młodzieżowych. Było ono trzecią w Europie tego typu instytucją (w 1919 r. powstało Niemieckie Stowarzyszenie Schronisk Młodzieżowych, a w 1924 r. Stowarzyszenie Szwajcarskie)³⁸.

Wyniki działania Ministra WRiOP w zakresie organizacji szkolnych schronisk młodzieżowych okazały się pomyślne. W okólniku z dnia 21 maja 1927 r. Minister WRiOP informował, że w 1927 r. Ministerstwo urządziło 40 tego typu obiektów, zapowiedział ich doposażenie w latach następnych oraz budowę specjalnych domów wycieczkowych. W końcu 1931 r. funkcjonowało już 145 obiektów noclegowych (stałych i sezonowych) z prawie 3,5 tys. łóżek, zaś w 1939 r. funkcjonowało 212 domów wycieczkowych z ponad 5 tys. łóżek³⁹. W 1932 r. w Krakowie zostało otwarte – największe wówczas w Europie – schronisko młodzieżowe „Na Oleandrach” z 218 łózkami. W schroniskach nocowało: w 1927 r. – 2,5 tys. młodzieży, w 1928 r. – 2,2 tys., 1931 r. – 64 tys., w 1932 r. – 105 tys., w 1933 r. – 123 tys., w 1934 r. – 137 tys., w 1935 r. – 164 tys., w 1936 r. – 182 tys. a w 1938 r. – już 213 tys.⁴⁰ W 1936 r. Polska

³⁷ Zarządzenie Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego z dnia 10 maja 1938 r. (nr II W-3944/38) w sprawie utrzymywania i korzystania ze Szkolnych Schronisk Wycieczkowych (Dz. Urz. Min. Wyz. Rel. i Oś. Pub., nr 5, poz. 120).

³⁸ B. CZERWIŃSKI, *Kilka uwag*, s. 429.

³⁹ Dla porównania w Niemczech pod koniec 1931 r. funkcjonowało 2200 schronisk z 90 tys. łóżek. W obiektach tych nocowało ponad 4 mln osób rocznie. Spośród innych państw, w których prowadzono podobne akcje, najwięcej schronisk posiadała Anglia – 134. Polska ze swymi 145 schroniskami zaliczała się w 1931 r. do państw wiodących w zakresie budowy sieci młodzieżowych obiektów noclegowych. Zob. S. WODEJKO, *Polskie Towarzystwo*, s. 44.

⁴⁰ J. PUSTOŁA, *Kierunki rozwoju hotelarstwa w Polsce międzywojennej*, Warszawa: Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych 1986, tabela 40, s. 132; Z. KULCZYCKI, *Zarys historii turystyki w Polsce*, wyd. 3, Warszawa: Wydawnictwo Sport i Turystyka 1977, s. 56. Zob. też *Sprawozdanie Min. W. R. i O. P. z ruchu wycieczek w szkolnych schroniskach wycieczkowych w 1933 r.*, „Wychowanie Fizyczne” 1934, nr 6-8, s. 381-386. Dalszy wzrost liczby młodzieży zatrzymującej się w schroniskach nastąpił po drugiej wojnie światowej: w 1960 r. w schroniskach nocowało

posiadająca 171 szkolnych schronisk wycieczkowych plasowała sie na piątym miejscu w Europie po Niemczech, Czechosłowacji, Anglii i Szwajcarii⁴¹.

Osiągnięcia Ministra WRiOP zaowocowały zaproszeniem przedstawiciela Międzydepartamentowej Komisji dla Spraw Turystyczno-Krajoznawczych oraz przedstawiciela Wydziału Turystyki Ministerstwa Komunikacji na konferencje zaoycielska Międzynarodowej Federacji Schronisk Młodzieżowych (*International Youth Hostel Federation – IYNF*), ktora odbyła sie w dniach 19-22 października 1932 r. w Amsterdamie. Polska była jednym z 11 państw, ktore powołały do życia federacje oraz zorganizowała IV sesje najwyższego organu plenarnego IYNF, jakim była Konferencja. Miała ona miejsce w Krakowie w dniach 12-16 września 1935 r.⁴² Gownym celem statutowym Federacji byl rozwoj międzynarodowej sieci schronisk młodzieżowych.

WNIOSKI

Z powyższych rozwaan wynika, że w Polsce, w okresie międzywojennym, zostały stworzone warunki do przeprowadzania wycieczek i poznawania kraju przez dzieci i młodzież. Wycieczka szkolna była traktowana jako forma pracy dydaktycznej, znajdująca miejsce w programach nauczania i wychowania szko ronych typow i szczebli organizacyjnych. Szkolne programy nauczania we właściwym stopniu uwzgledniay treści turystyczno-krajoznawcze.

Szkolny ruch turystyczno-krajoznawczy sta sie składnikiem systemu edukacji narodowej. Ludwik Jaxa-Bykowski w 1939 r. oceni ten ruch w nastepujcy sposob:

Wycieczki nie tylko znajdują pełne zrozumienie i uznanie, ale wchodzi jako obowiązkowe do urzedowych programow szkolnych, początkowo nawet z pewną przesad, w liczbie godzin trudnej do zrealizowania. Praktyka w niedługim czasie wskazała właściwy wymiar i kierunek. [...] Obecnie akcja wycieczkowa nie jest dorywczym i odosobnionym poczynaniem entuzjastycznych pionierow, ale planowa i szeroka dziaalnocia, w ktorej bior udział rzad, szkoła i spoeczestwo⁴³.

379 tys. młodzieży, w 1962 r. – 576 tys., w 1964 r. – 709 tys., w 1965 r. – 856 tys. a w 1974 r. – już 924 tys. Zob. Z. KULCZYCKI, *Zarys historii*, s. 56.

⁴¹ Zob. S. WODEJKO, *Polskie Towarzystwo*, s. 44; *Domy wycieczkowe dla młodzieży*, „Turysta w Polsce” 1936, nr 1-2, s. 7.

⁴² S. WODEJKO, *Polskie Towarzystwo*, s. 45.

⁴³ L. JAXA-BYKOWSKI, *Wycieczki szkolne*, s. 196.

Minister WRiOP skupił się przede wszystkim na popularyzacji wycieczek szkolnych. Wskazywał, iż wycieczki służą realizacji programu nauczania i wspomagają jego wykonanie na różnych etapach procesu kształcenia, dlatego też są ważnym uzupełnieniem i atrakcyjną formą nauczania szkolnego. Niewątpliwie świadczą to o nowoczesnym podejściu do zadań edukacji.

Na podkreślenie zasługują sukcesy związane z organizacją schronisk młodzieżowych, w której to dziedzinie w latach 30. ubiegłego stulecia Polska zajmowała czołową pozycję w Europie.

Jeśli chodzi o regulacje prawne odnoszące się do szkolnej turystyki wycieczkowej, należy stwierdzić, iż były one niewystarczające. Obecnie kwestię organizacji wycieczek szkolnych normuje szereg przepisów prawnych. Podstawowym ich celem jest zapewnienie bezpieczeństwa dzieci i młodzieży oraz zapewnienie organizacji i przebiegu tego rodzaju imprez turystycznych w sposób umożliwiający osiągnięcie założonych celów edukacyjnych i wychowawczych. Natomiast w okresie międzywojennym nie było tego typu szczegółowych regulacji. Ustawowo określone zostały jedynie wymogi kwalifikacyjne wobec nauczycieli szkół publicznych i prywatnych⁴⁴. Takie kwestie jak chociażby kwalifikacje osób zaangażowanych w organizację i obsługę turystyki wycieczkowej dzieci i młodzieży nie były w ogóle uregulowane prawnie. Oczywiście ten stan rzeczy należy ocenić jako istotne zaniedbanie legislacyjne, gdyż przedmiotowa problematyka ma niezwykle doniosłe znaczenie praktyczne. Można założyć, iż osoby zatrudnione w charakterze nauczyciela posiadały kwalifikacje umożliwiające realizację funkcji edukacyjnych i wychowawczych, natomiast nie były wyposażone w wiedzę i umiejętności z zakresu organizacji szkolnej turystyki wycieczkowej, co mogło skutkować np. brakiem zapewniania uczestnikom wycieczki należytej opieki i bezpieczeństwa czy zorganizowaniem wycieczki absolutnie niedostosowanej do ich wieku i stopnia rozwoju.

Należy podkreślić, iż większość regulacji odnoszących się do turystyki dzieci i młodzieży znalazło się w okólnikach, czyli aktach prawa wewnętrznego typu instrukcyjnego, niepowiązanych bezpośrednio z ustawami czy in-

⁴⁴ Zob. ustawę z dnia 27 maja 1919 r. o ustalaniu i wynagradzaniu nauczycieli publicznych szkół powszechnych (Dz. Praw Państwa Polskiego, nr 44, poz. 31); ustawę z dnia 26 września 1922 r. dotyczącą kwalifikacji zawodowych do nauczania w szkołach średnich ogólnokształcących i seminarjach nauczycielskich państwowych i prywatnych (Dz. U., nr 90, poz. 828); rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 6 marca 1928 r. o kwalifikacjach zawodowych nauczycieli szkół powszechnych (Dz. U., nr 28, poz. 258).

nymi aktami normatywnymi⁴⁵. W związku z tym, miały one jedynie charakter zalecen, wyjanien czy pouczen.

W ostatnich latach w wielu ośrodkach akademickich toczyły się dyskusje na temat obowiązujących przepisów prawnych regulujących rózne zagadnienia z obszaru borykającej się z wieloma problemami turystyki dzieci i modziey⁴⁶. W dyskusjach tego typu warto mieć na względzie również doświadczenia okresu międzywojennego, gdyż taka szersza perspektywa może ulatwic znalezienie odpowiedzi na pytanie, czy obecne przepisy można uznać za optymalne.

PIŚMIENNICTWO

- ALEJZIAK Bożena: *Korzyści i zagrozenia turystyki dzieci i młodzieży*, [w:] *Prawne aspekty turystyki dzieci i młodzieży*, red. Piotr Cybula, Kraków: Oficyna Wydawnicza „Wierchy” 2017, s. 17-31.
- CYBULA Piotr (red.): *Prawne aspekty turystyki dzieci i młodzieży*, Kraków: Oficyna Wydawnicza „Wierchy” 2017.
- CZERWIŃSKI Bernard: *Kilka uwag o rozwoju Międzynarodowej Federacji Schronisk Młodzieżowych*, „Kultura Fizyczna” 1967, nr 9, s. 427-436.
- DENEK Kazimierz: *Wycieczki we wsplczesnej szkole*, Poznań: Wydawnictwo „Eruditus” 1997.
- Domy wycieczkowe dla młodzieży*, „Turysta w Polsce” 1936, nr 1-2, s. 7.
- JANOWSKI Aleksander: *Wycieczki szkolne*, „Oświata i Wychowanie” 1930, nr 6, s. 508-512.
- JAXA-BYKOWSKI Ludwik: *Wycieczki szkolne*, wyd. 2, Lwów: Państwowe Wydawnictwo Ksizek Szkolnych, 1939.
- KASZNICA Stanisław: *Polskie prawo administracyjne. Pojęcia i instytucje zasadnicze*, wyd. 4, Poznań: Ksiegarnia Akademicka 1947.
- KULCZYCKI Zbigniew: *Zarys historii turystyki w Polsce*, wyd. 3, Warszawa: Wydawnictwo Sport i Turystyka 1977.

⁴⁵ W okresie międzywojennym dominowa pogad, iż akty wewnętrzne nie wymagają upoważnienia ustawowego, ponieważ prawo ich wydawania wynika ze stosunku podległości i przy-sluguje podmiotom nadrzędnym. Zob. S. KASZNICA, *Polskie prawo administracyjne*, wyd. 4, Poznań: Ksiegarnia Akademicka 1947, s. 32; A. PERETIATKOWICZ, *Podstawowe pojęcia prawa administracyjnego*, wyd. 2, Poznań: Ksiegarnia W. Wilak w Poznaniu 1947, s. 24; J. S. LANGROD, *Instytucje prawa administracyjnego. Zarys części ogólnej* (reprint wydania z 1948 r.), Kraków: Zakamycze 2003, s. 380-381.

⁴⁶ Przykładowo, problematyce tej poświęcony zosta konferencja, zorganizowana w dniu 20 padzienika 2017 r. w Centralnym Ośrodku Turystyki Gorskiej PTTK w Krakowie, której po-koziem jest publikacja *Prawne aspekty turystyki dzieci i młodzieży*, red. P. Cybula, Oficyna Wy-dawnicza „Wierchy”, Kraków 2017.

- LANGROD Jerzy Stefan: *Instytucje prawa administracyjnego. Zarys części ogólnej* (reprint wydania z 1948 r.), Kraków: Zakamycze 2003.
- LITWIN Aleksander: *Organizacja wycieczek na podstawie nowych programów szkoły powszechnej*, cz. 1, Warszawa: Nakład Gebethnera i Wolffa 1934.
- ŁOBOŻEWICZ Tadeusz, BIEŃCZYK Grzegorz: *Podstawy turystyki*, Warszawa: Wyższa Szkoła Ekonomiczna 2001.
- PERETIATKOWICZ Antoni: *Podstawowe pojęcia prawa administracyjnego*, wyd. 2, Poznań: Księgarnia Wł. Wilak w Poznaniu 1947.
- POHOSKA Hanna: *Dydaktyka historii*, wyd. 2, Warszawa: Wydawnictwo M. Arcta w Warszawie 1937.
- PRZECLAWSKI Krzysztof: *Turystyka a wychowanie*, Warszawa: Nasza Księgarnia 1973.
- PUSTOŁA Jacek: *Kierunki rozwoju hotelarstwa w Polsce międzywojennej*, Warszawa: Instytut Wydawniczy Związków Zawodowych 1986.
- WODEJKO Stanisław: *Polskie Towarzystwo Schronisk Młodzieżowych (PTSM)*, „Ruch Turystyczny” 1973, nr 2, s. 40-52.
- ZAWISTOWSKA Hanna: *Regulacje prawne wymogów kwalifikacyjnych kadry zatrudnionej do obsługi imprez dzieci i młodzieży jako narzędzie realizacji funkcji wychowawczych i edukacyjnych turystyki*, [w:] *Prawne aspekty turystyki dzieci i młodzieży*, red. Piotr Cybula, Kraków: Oficyna Wydawnicza „Wierchy” 2017, s. 77-96.

DZIAŁANIA MINISTRA WYZNAŃ RELIGIJNYCH I OŚWIECENIA PUBLICZNEGO
W POLSCE W LATACH 1918-1939 NA RZECZ ROZWOJU
SZKOLNEJ TURYSTYKI WYCIECZKOWEJ

Streszczenie

W artykule starano się udowodnić, iż w rozwoju turystyki wycieczkowej dzieci i młodzieży w Polsce w latach 1918-1939 bardzo ważną rolę odegrały władze państwowe, które podjęły działania promocyjne, słusznie upatrując w tej formie pracy z uczniem możliwości kształtowania postaw patriotycznych i obywatelskich. Dokonano analizy aktów prawnych wydanych przez Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego, zawierających wytyczne w zakresie organizacji wycieczek w postaci wskazówek bądź zaleceń. W kolejnej części tekstu opisano zaangażowanie władz państwowych na rzecz stworzenia turystycznej bazy noclegowej, która mogła być wykorzystywana podczas wycieczek trwających dłużej niż jeden dzień. W końcowej części opracowania podkreślono, że regulacje prawne odnoszące się do szkolnej turystyki wycieczkowej w Polsce w latach 1918-1939 były niewystarczające.

Słowa kluczowe: turystyka; turystyka dzieci i młodzieży; turystyka w drugiej Rzeczypospolitej.